

LBRIS

We know
books

Dinu BALAN

M. THEODORIAN CARADA
O perspectivă monografică

CETATEA DE SCAUN
EDITURA

Cuprins

Introducere	7
Argument	7
Aspecte metodologice	11
Repere bibliografice.....	17
Capitolul I. Între biografie și autobiografie: schiță de portret al unui om dintr-un alt veac	21
I.1. Ascendența	21
I.2. Copilăria și mediul familial.....	36
I.3. Orizont formativ. Studiile universitare, lecturi și întâlniri edificatoare	43
I.4. Viața personală.....	48
I.5. Activitatea profesională	56
I.6. Între lumi: amurgul unei vieți și sfârșitul.....	65
Capitolul II. Concepțiile politice	71
II.1. Aspecte generale	71
II.2. Liberalism și conservatorism: (im)posibila sinteză	72
II.3. Legalitate, ordine, echilibru	76
II.4. Dinașticism și constituționalism: refuzul republicanismului	80
II.5. Naționalism, organicism, paseism: către o <i>vulgata</i> etnonațional(ist)ă.....	87
II.6. Chestiunea evreiască	91
Capitolul III. Activitatea politică	103
III.1. Începuturile vieții politice: în umbra lui Eugeniu Carada.....	103
III.2. Cotitura: de la liberalism la conservatorism	113
III.3. Ascensiunea către prima scenă a vieții politice: cariera parlamentară.....	139
III.4. În vârtoarea istoriei: anii '30 și '40	163
Capitolul IV. Dilemele unei convertiri și activitatea în domeniul bisericesc	175
IV.1. Misterul convertirii: metamorfoze identitare	175

IV.2. Religie și ideologie: genealogia ideilor privind unirea bisericească	181
IV.3. Militantism confesional și implicare în criza sinodală: cazul Theodorian Carada	191
IV.4. Triumf sau prăbușire: director al Cancelariei mitropolitane	206
IV.5. După război: neostenitul luptător pentru unirea Bisericilor	218
Capitolul V. Opera: domenii, direcții, lucrări	229
V.1. Scurtă introducere: caleidoscop tematic și disciplinar	229
V.2. Impulsul autobiografic. Opera memorialistică a lui M. Theodorian Carada între memorie și istorie	232
V.3. Un scriitor uitat: beletristica lui M. Theodorian Carada	242
V.4. Activitatea istoriografică	252
V.5. Lucrări religioase și hagiografice	259
V.6. Opera juridică și politică	270
Capitolul VI. Publicistica	279
VI.1. Vocație și misiune: gazetăria lui Mariu(s) Theodorian Carada ...	279
VI.2. Contribuții revuistive: câteva studii de caz	285
VI.2.1. „Vestitorul” și criza din interiorul Bisericii Ortodoxe Române	285
VI.2.2. Colaborator la „Revista Catolică”	292
VI.2.3. Publicistică și politică: colaborarea la ziarul conservator „Steagul”	298
VI.2.4. Portavocea Nunțiaturii apostolice: ziarul „Albina” (1921-1924)	304
VI.2.5. Theodorian Carada și gazeta „Cultura creștină” din Blaj	316
VI.2.6. Tradiționalism, uniaticism, naționalism: colaborarea la „Decalogul”	328
Bibliografie	337
Concluzii	371
Indice	375

Capitolul I. Între biografie și autobiografie: schiță de portret al unui om dintr-un alt veac

I.1. Ascendența

„Strămoși pe alese”¹. Așa ne-am putea referi la prezentarea de către Mariu(s) Theodorian Carada a ascendenței sale în primele capitole ale *Efimeridelor*². Fără a considera că este vorba de un imaginar genealogic, autorul acestor memorii nefiind neapărat, ca atâția alții în epocă, ispitit a-și fabrica o ascendență ilustră ori a-și falsifica arborele genealogic, nu poate fi trecută totuși cu vederea preocuparea firească, comună oricărui muritor, de a prezenta într-o lumină cât mai favorabilă atât linia ascendentă paternă, cât și pe aceea maternă.

Originea familiei Carada este incertă, la fel ca și numele în sine. Mariu(s) Theodorian Carada glosează îndelung, în *Efimeride*, în jurul unor presupuse ascendențe, filiații sau înrudiri³. Ar trebui unele deslușiri genealogice, care să stabilească un arbore al familiei și să identifice informații certe. Cum nu este intenția noastră și nici nu ne stă în puteri să întreprindem o asemenea pasionantă cercetare, ne mărginim să facem, în privința acestor aspecte, trimitere la precizările din memoriile protagonistului studiului de față, coroborate cu informațiile oferite de istoriografie și cu datele din documentele aflate în Arhiva M. Theodorian-Carada de la Biblioteca Academiei Române din București.

Una dintre ipotezele aduse în discuție cu privire la genealogia și transmiterea patronimului Carada este aceea a presupusei origini franceze⁴. În

¹ Facem trimitere la titlul cărții lui Filip-Lucian Iorga, *Strămoși pe alese. Călătorie în imaginarul genealogic al boierimii române*, Cuvânt înainte de Neagu Djuvara, București, Editura Humanitas, 2013.

² M. Theodorian Carada, *Efimeridele. Însemnări & Amintiri*, vol. I, București, Tipografia „Capitalei”, 1930, pp. 18-35. Cât privește titlul capitolului, *Între biografie și autobiografie*, acesta sugerează necesitatea imperioasă a utilizării informațiilor furnizate de autorul însuși cu privire la familia sa, la ascendență și înrudiri, precum și la propria-i viață. Opera sa cu caracter memorialistic, *Efimeridele*, se constituie într-o piatră unghiulară a oricărui demers de reconstituire biografică privitor la protagonistul prezentei lucrări, într-o măsură la fel de mare ca amplul său jurnal, inedit până în prezent.

³ M. Theodorian Carada, *Efimeridele*, vol. I, p. 26 și urm.

⁴ *Ibidem*, p. 26.

condiții neclare, plasate într-o atmosferă de roman gotic, unul dintre străbunii neamului Carada ar fi ajuns în Orient, de unde mai târziu ar fi pătruns la nord de Dunăre, stabilindu-se în București. Cel mai îndepărtat strămoș ipotetic este colonelul de dragoni din armata lui Ludovic al XIV-lea, de la turnura secolelor XVII-XVIII, Charles de Carada, despre care vorbește și un document din arhiva menționată⁵. Este o copie a unui pergament din anul 1698. Ideea originii franceze a familiei Carada nu este însă susținută documentar de alte surse. Este greu de precizat dacă există vreo legătură reală între acest presupus ascendent francez și familia Carada din spațiul românesc. Însuși Mariu(s) Theodorian Carada se ferește să afirme răspicat o asemenea înrudire, oferind doar informația și sugerând astfel o legătură posibilă⁶. Poate să fie o simplă coincidență onomastică. Este credibilă, mai curând, supoziția că familia Carada ar avea origini sud-dunărene⁷. Un indiciu posibil ar putea fi semnătura în grecește a unuia dintre înaintași, Antonie Ciohodarul⁸. Ajuns slujbaș fanariot, acesta ar fi obținut, ca urmare a serviciilor sale, unele scutiri de dări și contribuții către vistierie. Am putea astfel stabili obârșia aromână a familiei, venită din Peninsula Balcanică, unde se aflau mari comunități aparținând fostei romanități orientale, puse în mișcare ca urmare a dispersării lor la sfârșitul secolului al XVIII-lea, în urma expediției militare a lui Ali Pașa din 1788, când a fost distrus cel mai important și înfloritor centru urban al vlahilor sud-dunăreni, Moscopole⁹. Ar fi o explicație mai prozaică, dar mai plauzibilă, a numelui Carada decât aceea legată de căpitanul de dragoni Charles de Carada, avansată de autorul *Efimeridelor*¹⁰.

Constant Răutu, unul dintre biografii lui Eugeniu Carada, reia destul de fidel presupunerile lui M. Theodorian Carada legate de această genealogie franceză, cel mai probabil fantezistă, scriind că familia Carada provine din neamul Anei de Caradă, soția procurorului Dussausoy, fiica lui Charles de Caradă¹¹. Numai că autorul pare a se contrazice, de vreme ce,

⁵ Biblioteca Academiei Române (în continuare, BAR), Mss., Arhiva M. Theodorian-Carada, IV acte, 110.

⁶ M. Theodorian Carada, *op. cit.*, vol. I, p. 26.

⁷ Vezi, de exemplu, Sabina Marițiu, Romeo Cîrjan, *Introducere la vol. Eugeniu Carada. Corespondență și mărturii inedite*, ediție îngrijită și studiu introductiv: Sabina Marițiu, Romeo Cîrjan, București, Banca Națională a României, 2013, p. 13, nota 1.

⁸ M. Theodorian Carada, *op. cit.*, vol. I, pp. 26-27.

⁹ Neagu Djuvara, *O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri*, ed. a IV-a, București, Editura Humanitas, 2002, p. 157.

¹⁰ M. Theodorian Carada, *op. cit.*, vol. I, pp. 26-27.

¹¹ Constant Răutu, *Eugeniu Carada. Omul și opera (1836-1910)*, Craiova, Editura Ramuri, 1940, p. 15.

doar câteva rânduri mai sus, vehicula informația conform căreia cei din neamul Carada ar fi coborâtori dintr-o veche familie boierească care a trăit pe la mijlocul secolului al XVII-lea în mahalaua Izvorului din București¹². Singura explicație verosimilă ar fi referința la o femeie, care s-ar fi căsătorit cu un oarecare Carada. Oricum, informațiile sunt contradictorii și, probabil, neconcludente din perspectivă genealogică. Le aducem înaintea cititorului numai sub beneficiu de inventar.

Fiul lui Antonie, Dumitrache, „polcovnic cu caftan”, deci mic boier, ar fi lăsat o cârciumă în mahalaua Albă Postăvari, de care s-a îngrijit văduva sa, Safta, împreună cu cei doi fii, Ilie și Nicolae¹³. În împrejurări greu de elucidat, Nicolae a ajuns în Oltenia. Cu el începe, în realitate, istoria care poate fi documentată a familiei Carada. Destinul neamului Carada a fost strâns legat de istoria Craiovei în secolul al XIX-lea. Nicolae Carada s-a căsătorit cu Petra (Petrița) Slăvitescu, urmașa unei familii cu vechi rădăcini din zona Olteniei, înrudită, la rândul ei, cu numeroase case boierești din zonă, așa cum demonstrează cercetările genealogice: Olănescu, Socoteanu, Poenaru, Milescu, Măinescu, Zătreanu, Pleșoianu etc¹⁴. Este și un indiciu că acest nou venit în urbea olteană poseda deja calitățile pentru a fi acceptat în rândurile boierimii. Nepotul scrie că strămoșul său era „Mag domnesc”, răsplătit de domnitorul Grigore Dimitrie Ghica (1822-1828) pentru serviciile aduse. Inteligent și bun cunoscător al pravilelor, era foarte prețuit de boierii

¹² *Ibidem*, p. 14.

¹³ M. Theodorian Carada, *op. cit.*, vol. I, pp. 26-27.

¹⁴ Diniică Ciobotea, Aurelia Florescu, *Contribuții genealogice la o biografie a lui Eugeniu Carada*, în „Analele Universității din Craiova”, Seria Istorie, Anul XVI, nr. 1(19)/2011, *passim*. Vezi și Diniică Ciobotea, Aurelia Florescu, *Rudele lui Eugeniu Carada*, în „Magazin istoric”, serie nouă, anul XLIV, nr. 4 (517), aprilie 2010, pp. 59-61. O serie de informații utile ar putea fi puse în valoare printr-un studiu atent al circulației dotale și succesoriale a diverselor moșii aparținând boierimii și răzeșimii din zona Olteniei. Date substanțiale – care, colaționate, ar trebui foarte atent verificate – se găsesc în diverse instrumente de lucru editate. Vezi, între altele: G.M. Lahovary, C.I. Brătianu, Grigore G. Tocilescu, *Marele dicționar geografic al României*, vol. I-V, București, 1898-1902 (vezi și ediția anastatică tipărită în 2011 de Editura Tipo Moldova din Iași); *Monografia județului Dolj. Izvoare demografice*, vol. II, Partea I-a. *Catagrafia din 1831*, în „Oltenia. Documente. Cercetări. Culegeri”, Cartea a IX-a, Partea I-a, 15 octombrie 1944; Ion Donat, Ion Pătroi, Diniică Ciobotea, *Catagrafia obștească a Țării Românești din 1831*, Craiova, Editura Helios, 2000; Diniică Ciobotea, Vasile Marinoiu, *Statistica moșnenilor din Țara Românească, 1855*, în „Litua. Studii și cercetări”, V, Târgu Jiu, 1992, pp. 65-93 (online: [file:///C:/Users/40741/Downloads/05-LITUA-studii-si-cercetari-1992-V_060%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/40741/Downloads/05-LITUA-studii-si-cercetari-1992-V_060%20(1).pdf), accesat la 2.12. 2021), ș.a. De asemenea, o serie de informații interesante privind patrimoniul familiei Carada se găsesc în documentele inedite, păstrate la Biblioteca Academie Române. Vezi BAR, Mss., Arh. M. Theodorian-Carada, V acte, 179-370 și *Ibidem*, V acte, 371-398. Unele sunt cuprinse în volumul de documente îngrijit de Sabina Marițiu, Romeo Cîrjan, *Eugeniu Carada. Corespondență și mărturii inedite*, ed. cit., *passim*.

craioveni. Mai târziu, însuși domnitorul Barbu Știrbei l-ar fi folosit în serviciul public pe Nicolae Carada, datorită excelentei cunoașteri a legilor de către acesta¹⁵. Se pare că nunta cu Petrița Slăvitescu a avut loc în casa Stăncuței Caragic, de la Râmnic. Nași au fost medelnicerul Alecu Bujoreanu și soția acestuia, din Râmnic¹⁶. Probabil că locuia și în 1832 în casa aceleiași Stanca Caragic din Craiova, în acel an născându-i-se primul copil, Gheorghe, ai cărui nași au fost gazda sa, care era văduvă, și fiul ei, Barbu¹⁷. Aveau să urmeze apoi ceilalți copii: Ioan, decedat la numai câteva luni, Sultana, Eugeniu, Ioan-Iancu, Emma, Iosefina, Maria și Elenca¹⁸.

Impulsul autobiografic îl conduce pe Mariu(s) Theodorian Carada la presupunerea a diverse înrudiri, extrem de onorabile, în cea mai înaltă sferă a elitei politice sârbe, familia Karagheorghević¹⁹. Lucru de înțeles, de vreme ce orice lucrare din specia biograficului, pendulează între *auto-dezvăluire* și *auto-camuflare*²⁰. Bunica sa, Petra Slăvitescu, ar fi fost fiica unui cneaz sârb, Maxim Marici, înrudit cu familia princiară din sudul Dunării. Refugiat pe plaiurile românești, acesta s-a căsătorit cu Elenca Slăvitescu, luând numele acestei venerabile familii, pentru a-i duce mai departe moștenirea²¹. Petrița, fiica lor, căsătorită cu serdarul Nicolae Carada, a fost bunica memorialistului de mai târziu. Scurte medalioane biografice schițează acesta și fraților Petriței, Dincă și Ioniță Slăvitescu. Portretul celui din urmă este extrem de reușit. Rusofil înveterat și reacționar nedezmintit, era un admirator al conservatorilor Barbu Catargiu și Dimitrie Ghica (supranumit „Beizadea Mitică”, fiu al fostului domn Grigore Dimitrie Ghica), ale căror portrete tronau în salonul familiei²².

Înrudirea cu Slăviteștii și cu celelalte familii boierești avea să-i deschidă lui Nicolae Carada, dar și urmașilor, calea spre societatea „bună” a Craiovei. În virtutea dreptului de protimisis, a cumpărat mai multe trupuri

¹⁵ M. Theodorian Carada, *op. cit.*, vol. I, pp. 27-28.

¹⁶ *Ibidem*, p. 30; Mihail Gr. Romașcanu, *Eugeniu Carada (1836-1910)*, București, Ediție publicată sub auspiciile Băncii Naționale a României, 1937, p. 22.

¹⁷ Dinică Ciobotea, Aurelia Florescu, *Contribuții genealogice la o biografie a lui Eugeniu Carada*, p. 117.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ Importante informații de natură genealogică referitoare la familia Karagheorghević se regăsesc pe site-ul: <https://royalfamily.org/dynasty/descent-of-crown-prince-alexander-from-karageorge/> (accesat la 23.03.2020).

²⁰ Vezi Mircea Mihăieș, *Cărțile crude. Jurnalul intim și sinuciderea*, Ediția a II-a revăzută, Iași, Editura Polirom, 2005, p. 13.

²¹ M. Theodorian Carada, *op. cit.*, vol. I, pp. 31-32.

²² *Ibidem*, p. 30. Mariu(s) Theodorian Carada avea să-i consacre lui Dimitrie Ghica o lucrare cu caracter biografic: *Beizadea Mitică*, București, 1943.

de moșie, îmbogățindu-se din ce în ce mai mult²³. Om cu stare și cu o cultură temeinică, serdarul Nicolae Carada „se înscrie în prototipul capilor de familie din rândul micii boierimi”²⁴. Inteligența, relațiile sociale construite, averea dobândită i-au permis să întrețină o familie numeroasă și să lase urmașilor un nume stimat. Din păcate, avea să dispară prematur, în 1851, revenind văduvei să se ocupe de întreținerea și educația copiilor încă neajunși la vârsta majoratului. Eugeniu avea doar 14 ani, iar Emma (viitoarea mamă a memorialistului), 10 ani. Trei dintre copii, Iosefina, Maria și Elenca erau și mai mici²⁵.

Familia Carada deținea mai multe proprietăți în Craiova și în diferite sate din județul Dolj ori din alte localități oltene²⁶. Unele dintre acestea au fost moștenite de Eugeniu, care avea să le adauge și alte proprietăți, în București sau în Oltenia²⁷. Intelligent și întreprinzător, dispunând de simț practic și fiind priceput în afaceri, Eugeniu Carada a avut, pe parcursul vieții, venituri și din alte surse. Comerțul a fost una dintre acestea. S-a ocupat cu operațiuni de import-export și desfăcerea de mărfuri. De exemplu, în 1885 deținea, în București, un magazin de vinuri, pe Strada Nouă²⁸.

Eugeniu avea să aibă un destin aparte, indeniabil legat de istoria liberalismului românesc și de ctitorirea uneia dintre instituțiile reprezentative ale țării, Banca Națională²⁹. Vintilă Brătianu considera că marea operă de edificare a statului național român din secolul al XIX-lea s-a realizat în trei etape și trei au fost oamenii providențiali care au servit națiunea în acele momente. Acest trio, legat printr-o prietenie puternică și

²³ Dinică Ciobotea, Aurelia Florescu, *Contribuții genealogice la o biografie a lui Eugeniu Carada*, pp. 114-116.

²⁴ Sabina Marițiu, Romeo Cîrjan, *Introducere* la vol. *Eugeniu Carada. Corespondență și mărturii inedite*, ed. cit., p. 13.

²⁵ Dinică Ciobotea, Aurelia Florescu, *op. cit.*, p. 117 și *passim*.

²⁶ Vezi BAR, Msse, Arh. M. Theodorian-Carada, V, acte 371-398; VI, acte 179-370, *passim*.

²⁷ Vezi, de exemplu, *Ibidem*, IV acte 49-62. (Acte privind lichidarea succesiunii lui Eugeniu Carada); *Ibidem*, IV acte 161-178 (Acte privind moșia Ostroveni, proprietatea lui Eugeniu Carada).

²⁸ Vezi „Anuarul Bucureștilor pe 1885”, București, Tipografia „Românul”, Carol Göbl, 1885, p. 169.

²⁹ M. Theodorian Carada, *Eugeniu Carada*, București, Tipografia Gutenberg, 1922. Aceasta este prima dintre cele trei biografii consacrate, în perioada interbelică, lui Eugeniu Carada. Celelalte au fost publicate de Mihail Gr. Romașcanu, *Eugeniu Carada (1836-1910)*, București, 1937, respectiv Constantin Răutu, *Eugeniu Carada. Omul și opera (1836-1910)*, Craiova, Editura Ramuri, 1944. Toate cele trei micromonografii au fost cuprinse într-un singur volum, apărut în urmă cu câțiva ani sub egida Băncii Naționale a României: *Eugeniu Carada (1836-1910)*, prefață: Mugur Isărescu, Ion Bulei, Virgil Stoescu, București, Editura Institutului Cultural Român, 2010.

prin credința în același ideal național, a fost emblematic pentru edificarea României moderne. După redeşeptarea națională, realizată de gazetarul și ideologul C.A. Rosetti, după travaliul constructiv al omului politic I.C. Brătianu, creatorul statului român, a urmat Eugeniu Carada, întemeietorul Băncii Naționale și omul care a avut un rol eminent în consolidarea economică a țării. În expresia lui Vintilă Brătianu, Eugeniu Carada „a îndrumat temeinic, dacă nu [a] consolidat complect, a treia fază de aplicare a principiului «prin noi înșine» în viața economică națională”³⁰. O asemenea proiecție este asumată și astăzi de o serie de istorici. Astfel, Ștefan Bîrsan consideră că proiectul politic al lui Eugeniu Carada a fost construit pornind de la ideea fundamentală a unui stat independent, cuprinzându-i pe toți românii. Acest obiectiv major avea câteva axe secundare: dezvoltarea economică a țării, bazată pe modele occidentale, instaurarea libertăților individuale și dominația liberalismului și a Partidului Liberal în viața politică a țării³¹. Carada a fost, pe de o parte, un vizionar, om al marilor proiecte, iar pe de altă parte, un politician cinic, trăgând sforile din culise, pentru a obține efectele politice dorite, conchidea tânărul cercetător³². Este o imagine persistentă, stereotipă, a liderului din umbră. Clișeul a trecut din presa epocii în istoriografie, fiind preluat necritic, poate și datorită forței de sugestie a expresiei, dar mai ales turpitudinilor ideologice care au marcat decenii la rând discursul istoric al României socialiste, Eugeniu Carada fiind caracterizat prin prisma rolului pe care l-a avut ca lider al Oculței liberale³³.

Nepotul preferat, Mariu(s), care avea să resimtă puternic amprenta personalității și gândirii lui Eugeniu Carada, a respins cu hotărâre o asemenea percepție, considerată tendențioasă. Cuvintele lui Vintilă Brătianu, citate mai sus, ar putea servi ca o introducere sumară a modului în care l-a prezentat nepotul biograf în micromonografia dedicată unchiului său, la mai bine de un deceniu după moartea acestuia. Nu s-a limitat la relevarea rolului lui Eugeniu Carada în dezvoltarea economică a României moderne, ci a încercat să restituie o imagine complexă a liderului liberal,

³⁰ Vintilă Brătianu, *Eugeniu Carada și economia națională*, în „Luceafărul” (Sibiu), an IX, nr. 7, 1 aprilie 1910, pp. 166-167 (citatul la p. 167).

³¹ Ștefan Bîrsan, *Eugeniu Carada: The Dynamic of Perceptions across Time*, în „Romanian Journal of History and International Studies”, vol. IV, nr. 3, 2017, p. 138.

³² *Ibidem*, p. 139.

³³ Pentru un exemplu de acest fel, vezi Traian P. Lungu, *Viața politică în România la sfârșitul secolului al XIX-lea (1888-1899)*, București, Editura Științifică, 1967, p. 223. Pentru o analiză detaliată, vezi Apostol Stan, Mircea Iosa, *Liberalismul politic în România de la origini până la 1918*, București, Editura Enciclopedică, 1996.

om politic, ideolog, economist, constructor, patriot naționalist, intelectual rafinat. Într-un anume sens, reprezintă un *alter ego* al autorului însuși³⁴.

Două dintre surorile lui Eugeniu, Josefina și Elenca, au contractat căsătorii avantajoase, urmașii lor perpetuând, măcar în parte, amintirea familiilor din care descindeau³⁵.

Nu vom continua aici această scurtă trecere în revistă a înrudirilor pe linie maternă, căci despre familia Carada există o serie de studii care oferă informații concludente. Pe de altă parte, intenția noastră nu este de a stărui asupra acestor aspecte genealogice decât în măsura în care ele sunt utile demersului nostru monografic.

Încercând să ne referim succint și la ascendența pe linie paternă, vom face observația că aceasta și mai greu de trasat. Informațiile sunt lacunare și nu pot oferi date certe decât cu privire la legăturile de rudenie de gradul al doilea în linie dreaptă. Prin urmare, un fir genealogic clar duce doar până la bunicii paterni. Însuși autorul *Efimeridelor* nu se încumetă să ofere dezlegările necesare pentru a urca mai departe, în trecut, acest tablou al înrudirilor. Dacă referitor la obârșia maternă, putea broda în legătură cu originea ori etimologia patronimului Carada, în privința numelui tatălui, relativ comun și lipsit de pretenții ilustre ori aristocratice, se vede cumva silit să realizeze variate conjecturi ori deducții, legitimându-se printr-un soi de noblețe de natură meritocratică.

Tatăl, Ion Theodorian, era fiul lui Constantin Theodor, sublocotenent (praporgic) în armata abia înființată din Țara Românească³⁶. Acesta s-a ilustrat prin calitățile sale personale, așa cum presupune nepotul său, Mariu(s), dar cum indică și unele acte rămase de la fostul ofițer. Celui din urmă i s-a eliberat, la cerere, un atestat, în 1835, de către un anume maior Voiculescu, din care reiese că intrase în slujba oștirii ca soldat, în februarie 1831, trecând, în același an, la polcul (regimentul) al treilea, în anul următor

³⁴ Pentru mai multe detalii, vezi *infra*, III.1. *Începuturile vieții politice: în umbra lui Eugeniu Carada*.

³⁵ Dinică Ciobotea, Aurelia Florescu, *op. cit.*, pp. 120-121.

³⁶ Pentru înființarea tinerei miliții naționale, a se vedea, *inter alia*, Ion Nistor, *Organizarea oștirilor pământene sub regimul Regulamentului Organic*, în „Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice”, s. III, t. XXV, București, 1943, pp. 885-931; Apostol Stan, *Renașterea armatei naționale*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1979. O lucrare mai recentă, referitoare însă la armata moldoveană, este cea a lui Anghel Popa, *Renașterea armatei pământene în Moldova, 1829-1859*, Câmpulung-Moldovenesc, Biblioteca municipală, 1995.

fiind deja subofițer. Se confirmă și participarea sa anterioară, ca voluntar, la războiul ruso-turc din 1828-1829, fiind și decorat pentru faptele de arme³⁷.

Deși forma numelui ar putea conduce spre ipoteza unei origini armenesti, se pare că este vorba, mai curând, de o ascendență sud-dunăreană, strămoșii săi fiind aromâni³⁸. Constantin s-a căsătorit cu Maria (Uța) Scărișoreanu, descendentă a unei vechi familii boierești oltene, relația lor fiind una plină de asperități. Uța era o femeie extrem de aprigă și de mândră. Memorialistul de mai târziu își amintea de ea ca de o „femeie iute și aspră”³⁹. Le-a interzis nepoților să pomenească vreodată numele răposatului ei soț⁴⁰.

Urmările acelei căsătorii nefericite l-au marcat pe fiu, lăsându-și amprenta asupra caracterului său. Ca tânăr și, mai apoi, ca adult, avea să se dovedească un romantic și un sentimental, având o fire de artist, fiind nestatornic în multe dintre întreprinderile începute și lăsând să răzbată uneori la suprafață o violență ce poate fi rezultatul unor refulări și suferințe din anii copilăriei. În perioada studiilor la liceul din Craiova, a fost coleg cu Eugeniu Carada, cumnatul lui de mai târziu. Conform mărturiei acestuia, se semna Scărișoreanu, după numele de familie al mamei. Mai apoi a început a se iscăli Theodorian, zicând că a reluat numele tatălui, invocând existența unor acte vechi⁴¹.

Răzbate din aceste notații un anume histrionism al lui Ion Theodorian. O încercare de psihologie aplicată sau de psihanaliză ar conduce, indubitabil, la o serie de rezultate interesante. Cert este că a dovedit o anumită apetență pentru teatru. Inteligent, sentimental, talentat, a fost pasionat de arta dramatică, deși - scrie multe decenii mai târziu fiul său - a fost dezabuzat de „trivialitatea mediului”⁴². Începuturile sunt timpurii, în lunile imediat următoare revoluției de la 1848. Retrași la Craiova după izbucnirea revoluției, Costache Caragiale, Const. Mihăileanu, Pavel Stoenescu și alții au obținut, cu ajutorul unor notabilități locale, acordul autorităților craiovene pentru a da reprezentații teatrale într-o sală din școala boierului Oteteleșanu. Pe lângă actorii veniți de la București, Caragiale și Mihăileanu și-au completat trupa cu câțiva tineri, care jucau de plăcere prin diferite case sau grădini. Între aceștia se afla și Ion Scărișoreanu. O stagiune întregă, până în 1849, s-au jucat vodeviluri,

³⁷ BAR, Msse, Arh. M. Theodorian-Carada, IV, 1.

³⁸ M. Theodorian Carada, *Efimeridele*, vol. I, p. 19.

³⁹ Idem, *Despre cei mici*, în „Flori de crin”, an IV, nr. 5-6, mai-iunie 1935, p. 9.

⁴⁰ Idem, *Efimeridele*, vol. I, p. 19.

⁴¹ *Ibidem*, p. 19.

⁴² *Ibidem*, p. 22.

comedii și câteva drame ușoare. În toamna anului următor a fost pusă în scenă *Baba-Hârca*, de Matei Millo, reprezentație care a plăcut foarte mult publicului, dar a deranjat cercurile bisericești. La intervenția episcopului de Râmnic, teatrul astfel improvizat a fost desființat, iar actorii au rămas pe drumuri⁴³. Deși pasiunea pentru teatru a lui Ion Theodorian este timpurie și deși se semna Scărișoreanu, în perioada în care era elev la colegiul din Craiova⁴⁴, ne putem întreba dacă este vorba de el sau de o rudă. În acea perioadă avea numai 10 ani, pentru că era născut în 1838. Poate să fie vorba, prin urmare, de un unchi al său, parucicul Ioniță Scărișoreanu, de care vorbește Mariu(s), în *Efimeride*, ca de un „mare original”⁴⁵. De va fi fost sau nu Ion Theodorian în trupa lui Costache Caragiale este mai puțin important. De netăgăduit rămâne pasiunea sa pentru arta scenică.

O altă preocupare a lui Theodorian a reprezentat-o tipografia. Neîndoielnic, la bază vor fi fost considerente de natură economică, dublate de interesul pentru arta tipografică și de conștientizarea nevoii de noi publicații pentru publicul oltean. Inițiativele în această direcție sunt repetate, semn al perseverenței lui Theodorian, dar și al succesului modest al entuziastului întreprinzător. În 1856, împreună cu Gheorghe Chițu, intelectual craiovean care avea să ajungă și ministru peste mai bine de două decenii⁴⁶, a fondat la Craiova o tipografie, pe lângă cea întemeiată mai înainte de pictorul Constantin Lecca și trecută, din 1853, în proprietatea cunoscutului tipograf Ralian Samitca. În 1864, cei doi asociați aveau încă întreprinderea, numită „Prima tipografie română”, care, la o dată greu de precizat, avea să treacă tot în posesia lui Samitca⁴⁷. Cert este că Gheorghe Chițu și I. Theodorian nu au renunțat la activitatea lor în „industria” tipografică. În 1874 dețineau Tipografia Română, aici apărând cele două lucrări importante ale lui C.D. Aricescu, consacrate mișcării lui Tudor Vladimirescu de la 1821⁴⁸.

⁴³ Dimitrie C. Ollănescu, *Teatrul la români*. Partea II. *Teatrul în Țara Românească, 1798-1898*, în „Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Literare”, s. II, t. XX, București, 1899, pp. 155-156.

⁴⁴ M. Theodorian Carada, *op. cit.*, vol. I, p. 19.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 20.

⁴⁶ Idem, *Gheorghe Chițu*, în vol. *Oltenia* (coord. Alexandru Marcu), Craiova, Editura „Ramuri”, 1943, pp. 35-37.

⁴⁷ Barbu Theodorescu, *Constantin Lecca*, București, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională, 1938, p. 28, nota 1; D.C. Ionescu, *Un mic istoric asupra tipografiilor din România*, în „Almanahul Greficei Române 1927”, Craiova, f.a., p. 130.

⁴⁸ C.D. Aricescu, *Istoria revoluțiunii române de la 1821*, Craiova, Edit. Typographiei Române G. Chițu și I. Theodorian, 1874; *Acte justificative la Istoria revoluțiunii române de la 1821*, de C.D. Aricescu, director la Arhivele Statului Craiova, Craiova, Edit. Typographiei Române G.